

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.7>

СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ РЕАЛІСТИЧНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ДОМАГАНЬ У СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Діана Коваль

*аспірант кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи
Університету імені Альфреда Нобеля (Дніпро, Україна)
ORCID ID: 0000-0003-1816-6992*

Анотація. У статті автор представляє аналіз думок науковців щодо проблеми формування реалістичних професійних домагань особистості, зокрема на прикладі студентів – майбутніх психологів. Поняття «професійні домагання» визначено як перетворення особливого виду «життєвих домагань», які корелюють за змістом із поняттями «очікування» та «сподівання». Їх адекватність (реалістичність, об'єктивність) пов'язана з усвідомленням людиною об'єктивного змісту суспільних норм і санкцій за їх порушення, що впливає на своєрідну систему її сподівань, прогнозів щодо певної професійної перспективи. Суспільні очікування щодо образу психолога представлено у його професійній характеристиці, що деталізується у якостях аналітичності, розсудливості, проникливості; соціабельності, здатності експериментувати (йти на ризик); здатності до формування й управління групою; люб'язності, тактовності, хорошій пам'яті на імена й зовнішність; відповідальності, добросовісності; стресостійкості. Визначено способи формування адекватних професійних домагань майбутніх психологів: застосування рефлексивного опитування; технології веб-квесту; ознайомлення зі змістом найважливіших документів, що регулюють діяльність практичного психолога; порівняльний аналіз змісту вакансій і резюме за профілем.

Ключові слова: професійні домагання, життєві домагання, очікування, майбутні психологи.

WAYS OF FORMATION OF REALISTIC PROFESSIONAL ACHIEVEMENTS OF STUDENTS – FUTURE PSYCHOLOGISTS

Diana Koval

*Postgraduate Student at the Department of Innovative Technologies in Pedagogy,
Psychology and Social Work
Alfred Nobel University (Dnipro, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-1816-6992*

Abstract. In the provisions of the scientific article, the author presents an analysis of the scientists' opinions about the problem of forming realistic professional achievements of the individual on the example of students who are future psychologists. The concept of "professional achievements" is defined as the transformation of a special type of "life achievements" which correlate with the concepts of "expectations" and "hopes" in content. Their adequacy (realism, objectivity) is associated with an individual's awareness of the objective content of social norms and sanctions for their violation which affects a kind of system of his expectations, predictions about a particular professional perspective. Public expectations according to the image of a psychologist are presented in his professional description which is detailed in the qualities of analyticalness, prudence, insight; sociability, ability to experiment (take risks); ability to form and manage a group; courtesy, tact, good memory for names and appearance; obligation, responsibility, good faith; stress resistance. The ways of adequate professional demands formation of future psychologists are determined: application of reflexive interrogation; web quest technologies; acquaintance with the content of the most important documents governing the activities of a practical psychologist; comparative analysis of the content of vacancies and resumes by profile.

Key words: professional achievements, life achievements, expectations, future psychologists.

SPOSOBY KSZTAŁTOWANIA REALISTYCZNYCH DĄŻEŃ ZAWODOWYCH U STUDENTÓW – PRZYSZŁYCH PSYCHOLOGÓW

Diana Koval

*aspirant Katedry Innowacyjnych Technologii w Zakresie Pedagogiki, Psychologii i Pracy Socjalnej
Uniwersytetu im. Alfreda Nobla (Dniepr, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-1816-6992*

Adnotacja. W artykule naukowym autor przedstawia analizę opinii naukowców na temat problemu kształtowania realistycznych dążeń zawodowych jednostki, w szczególności na przykładzie studentów, przyszłych psychologów. Pojęcie „dążeń zawodowych” definiuje się jako transformację szczególnego rodzaju „dążeń życiowych”, które z kolei korelują znaczeniem z pojęciami „oczekiwania” i „nadzieje”. Ich adekwatność (realizm, obiektywizm) wiąże się ze świadomością człowiekiem obiektywnej treści norm społecznych i sankcji za ich naruszenie, co wpływa na swoisty system jego nadziei, prognoz dotyczących określonej perspektywy zawodowej. Oczekiwania społeczne dotyczące wizerunku psychologa są

przedstawione w jego charakterystyce zawodowej, szczegółowo w cechach analityczności, rozsądku, wglądu; zdolności społecznej, zdolności do eksperymentowania (podejmowanie ryzyka); zdolności do tworzenia i zarządzania grupą; uprzejmości, taktu, dobrej pamięci do imion i wyglądu; obowiązkowości, odpowiedzialności, sumienności; odporności na stres. Określono sposoby tworzenia odpowiednich dążeń zawodowych przyszłych psychologów: zastosowanie refleksyjnej ankiety; technologia Web Quest; zapoznanie się z treścią najważniejszych dokumentów regulujących działalność praktycznego psychologa; analiza porównawcza treści ofert pracy i CV według profilu.

Słowa kluczowe: dążenia zawodowe, dążenia życiowe, oczekiwania, przyszli psychologowie.

Вступ. Кризові явища у суспільстві стали рушійною силою рефлексії кожного фахівця щодо власного місця у професійному середовищі, унормування уявлень про межі допустимого у професійних взаємодіях, ступінь особистої фахової якості порівняно з вимогами потенційних працедавців. Усе означене стає дедалі більш актуальним набором звичок, що корелюють із потенційними загрозами втрати робочого місця, заскнілості у професії, відсутності мотивації до саморозвитку.

Сутність людини як соціальної істоти виявляється у постійному русі до бажаного, усвідомлюваного як необхідного й позитивного для самої себе. Однак недосягнення цього бажаного може стати як трагедією, яка порушує подальші плани життя, так і бар'єром, що дає підстави для рефлексії й об'єктивного аналізу власних активів і ресурсів, порівняння їх якості з ресурсами інших особистостей, включених у конкурентні відносини.

Таким чином, актуальною стає проблема усвідомлення рівня власних професійних домагань і визначення способів їх регулювання в аспекті набуття реалістичності, що сприяє позитивній самореалізації особистості у професії.

Основна частина. Метою статті є визначення способів формування реалістичних професійних домагань студентів, котрі навчаються за програмою підготовки «практичний психолог». Мета деталізується у **завданнях**:

1. Здійснити аналіз концепту «професійні домагання» – через аналіз дотичних за змістом понять «очікування», «сподівання», «прагнення», «життєві очікування і домагання».

2. Виокремити особливості суспільних очікувань до професії психолога.

3. Визначити способи формування адекватних професійних домагань майбутніх психологів.

Матеріали і методи досліджень: *теоретичні* – аналіз наукових джерел із метою виокремлення теоретичних засад проблеми професійних домагань особистості; *прогностичні* – визначення перспектив використання педагогічно цінних ідей і досвіду роботи із професійними домаганнями психологів для виокремлення засобів формування реалістичних професійних домагань студентів – майбутніх психологів.

Проблема професійних домагань особистості у науковому дискурсі висвітлюється передусім через питання перетворення загальних життєвих домагань. Т. Титаренко стверджує, що життєві домагання значною мірою відтворюють часову перспективу особистості. Можливо, не завжди зовсім реальну, інколи «манівільську», але все ж перспективу. Кожна перспектива, раціональна чи ірраціональна, усвідомлена чи не дуже, реальна або утопічна, пов'язана з вибором шляхів її досягнення. Реальна життєва перспектива, втілена у стійкі та конкретні життєві домагання, стає підґрунтям для виникнення операціоналізованих життєвих стратегій (Титаренко, 2007: 313). З огляду на важливість усвідомлення особистістю реальної перспективи науковець пропонує поетапний процес роботи із життєвими домаганнями:

1. Прийняття життєвої несподіванки – з умінням гнучко й обов'язково реагувати на неї (без пошуку причин), із оцінкою власних ресурсів.

2. Спрямування на власний потенціал, його оцінку.

3. Усвідомлення типових психологічних захистів. Саме готовність до вчинку є ознакою переходу від режиму психологічного захисту до режиму прояву потенціалу.

4. Вироблення індивідуального стилю подолання перешкод, що час від часу виникають на життєвому шляху (Титаренко, 2007).

Визначення актуальності для розвитку особистості різних перешкод, зокрема тих, що пов'язані із професійною діяльністю, дозволяє звернути увагу на ресурс активності, що у психології позначається терміном coping – «подолання, давання собі ради». Т. Крюкова визначає це поняття як різновид поведінки людини, смисл якого – «оволодіти, розв'язати чи пом'якшити, звикнути або ухилитися від вимог, що висуває складна ситуація, а також, можливо, запобігти, своєчасно розгадавши її нерозв'язуваність чи небезпеку» (Крюкова, 2005: 5). Визнаючи провідну роль перешкод для розвитку особистості, науковці доходять висновку, що саме здатність знаходити труднощі дозволяє людині ставитися до життя з легкістю (Мисима, 2002: 368). У ставленні до перешкод людина виявляє себе певним способом, що детермінує особливість її потенціалу:

– активні – реалізують конструктивно-перетворювальні стратегії подолання труднощів, але їхня спрямованість завжди все вирішувати й контролювати негативно впливає на здатність приймати неминучі втрати, перечекати, рефлексувати та зрештою оновити себе;

– пасивні – вміють приймати життя у всіх його виявах, «плисти за течією», що дає можливість розкрити власні ресурси для самого себе, а не для вирішення нагальних потреб.

Таким чином, як активний, так і пасивний спосіб роботи із перешкодами у житті впливають на перетворення особистих домагань людини, що загалом може змінити планований раніше життєвий сценарій. Посилаючись на дослідження Р. Шанка та Р. Абельсона, В. Нуркова з колегами вважають сценарієм уявлення про типовий зміст і «розклад» соціально бажаних, позитивних життєвих подій, що їх поділяють всі члени культурної спільноти (Нуркова, 2005). Найбільшої концентрації бажані події досягають у віці людини від 16 до 30 років, що логічно пояснюється найбільшою активністю молоді в усіх видах її діяльності. «Ефект піку», за думкою

науковця, може розглядатися як реалізація механізму структурування автобіографічної інформації відповідно до універсальних правил організації життєвого сценарію (Нуркова, 2005: 23). Важливим також видається усвідомлення й актуалізація у пам'яті соціально бажаних, позитивних подій власного досвіду. Ми пам'ятаємо про успіх у реалізації домагань, життєвих перемог, натомість не хочемо згадувати про певні відхилення від окресленої життєвої стратегії, а отже, вибудовуємо конструктивний стиль життєвого самовиявлення.

Поняття «домагання» у психології можна вважати синонімічним до понять «очікування», «сподівання», «прагнення» як феноменів, що впливають на поведінку людини щодо її дій у напрямі усвідомлених цілей.

Науковці підходять до визначення поняття «очікування» як імовірності виникнення тої чи іншої значущої події або суб'єктивної оцінки ймовірності досягнення того чи іншого результату (Тышковский, 1999); сукупність прагнень особи, що стосуються її майбутнього (Dlugosz, 2011). У дослідженні І. Попович йдеться про соціальні очікування особистості, які можна пов'язати із домаганнями щодо конкретних продуктів соціальної взаємодії. Джерелом формування очікувань автор визначає психологічну готовність, зумовлену когнітивною, емоційною й поведінковою готовністю до дій. Ці дії скеровані правовими нормами, громадською думкою, соціальними санкціями та іншими регуляторами поведінки особистості (Попович, 2016). На тлі постійної взаємодії з іншими суб'єктами людина формує фонові сподівання, що, на думку Г. Гарфінкела, є схемою суб'єктивної інтерпретації простору взаємодії й актуалізують у ньому найбільш важливі для конкретної особистості сподівання (Гарфінкел, 2005). Важливими стають саме домінуючі очікування, які визначаються високою ціннісно-смісловим особистісним навантаженням.

У праці Т. Шибатуні розглядається проблема прагнень особистості, що формуються й перетворюються у процесі групової взаємодії й залежать від зовнішніх очікувань-вимог. Тут ми маємо актуалізувати тему залежності домагань від усвідомлення змісту взаємних очікувань кожного із членів колективу, у діяльність якого включена особистість, адже у комунікативних процесах спільної діяльності досить чітко визначено вимоги й норми взаємодії, які детермінують особисті домагання окремого члена групи. Рівень усвідомлення зазначеного призводить до того, що «особистість очікує мовчазного схвалення, коли діє згідно із традиціями, звичаями, соціальними нормами, якщо вона чимось жертвує, й осуду або негативних санкцій, коли вона порушує їх» (Шибатуни, 2002: 140).

Варто зауважити, що санкції слід розглядати як спосіб унормування домагань особистості: вони виникають як протест окремих статусних членів групи щодо інших учасників взаємодії, які порушують встановлені норми, й таким чином упорядковують адекватність усвідомлення особистості про власну роль у спільній діяльності. Отже, санкції можна вважати коригувальним способом, що відбувається як спонтанно, так і свідомо, організовано.

Варіативність поведінки особистості у взаємодії окреслює зміст її очікувань як своєрідної системи сподівань, прогнозів щодо певного перебігу подій. Слід зауважити, що у моделі поведінки кожної особистості існує ідеальний (бажаний) варіант, який можна співвіднести із найвищим рівнем її домагань. Однак можемо констатувати, що такий варіант є майже недосяжним, оскільки рольова поведінка особистості, зумовлена різними нормами, сприяє корекції ідеального варіанту очікувань і знижує домагання до адекватного (або прийнятного) рівня.

В аспекті досліджуваної теми нас цікавило представлення в науковому інформаційному просторі наукових розвідок, співзвучних із проблемою формування професійних домагань майбутніх психологів. Найбільш актуальною працею означеного напрямку слід визнати дослідження К. Радзівіла щодо виявлення професійних очікувань майбутніх психологів у навчальному процесі, які автор представляє у формуванні образу професії через контекст сприйняття реальності (Радзівіл: 400). Спираючись на дослідження, присвячені особливостям спеціальностей типу «людина – людина», організації професійної підготовки майбутніх психологів, автор зауважує, що студент краще за інших уявляє власні можливості й потреби у сфері професійного розвитку, а отже, його очікування є сферою активного прояву у навчанні та становленні (Радзівіл: 401).

Орієнтуючись на аналіз визначення вимог до практичного психолога як фахівця, представлених у різних джерелах (вакансіях, освітньо-професійних програмах, запитках клієнтів), можна уявити відповідний образ фахівця означеного профілю, якого очікує суспільство. Ми визначили найбільш повторювальні очікування щодо образу психолога:

- аналітичність, розсудливість, проникливість;
- соціабельність, здатність експериментувати (йти на ризик);
- здатність до формування й управління групою;
- люб'язність, тактовність, хороша пам'ять на імена та зовнішність;
- обов'язковість, відповідальність, добросовісність;
- стресостійкість.

Урахування означених характеристик дає підстави майбутньому психологові зіставляти реальний стан особистісної відповідності ідеальному зовнішньому очікуванню й на основі такого зіставлення вибудовувати власні домагання щодо матеріальної винагороди, статусу, визнання тощо.

Однак помилкою було б налаштувати студентів на категоричне набуття означених рис як ідеальних для професійної реалізації. Слід враховувати, що ідеальний образ, навіть узагальнений стосовно різних суспільних одиниць, є дещо суб'єктивним, бажаним за певних обставин, а отже, майбутній психолог має усвідомлювати, що ідеальний образ його як фахівця, очікуваний суспільством сьогодні, може бути реконструйованим завтра через актуалізацію інших вимог, що стануть пріоритетними. Підтвердженням такої думки стає твердження К. Радзівіла про те, що «образ формується на базі досвіду, який накопичила людина, тією чи іншою мірою асимілюючи цей досвід, зокрема в образах, пов'язаних із життєво значущою діяльністю».

Ці образи мають доповнюватися». Ефективність образу зумовлюється не лише ступенем придатності для конкретної діяльності, але й антиципацією – уявленням результату дії у свідомості людини *до того*, як вона буде реально здійснена (Радзівіл: 403). Таким чином, маємо намір визначити важливість оволодіння людиною перспективної рефлексії.

Цікавими є результати експерименту Д. Роттера про залежність очікувань від попереднього досвіду людини. Так, науковець стверджував, що очікування належать до суб'єктивної ймовірності того, що певне підкріплення буде мати місце внаслідок специфічної поведінки, а отже, величина очікування базується на попередньому досвіді людини (Хьелл, Зиглер, 2005). Однак не можна стверджувати, що означене психологом є незмінною формулою стабільного успіху людини, оскільки кожна нова ситуація може вплинути на стабільність очікування. Крім того, слід урахувати, що деякі особистості виявляють нереально високі очікування щодо своїх успіхів незалежно від ситуації (тут працює формула: «Я обов'язково маю бути успішним»), а інші можуть виявляти невиправдану нерішучість внаслідок низьких очікувань. Тут ми маємо враховувати класичну картину спрямованості особистості або на успіх, або на уникнення невдач, і саме уникнення невдач може зумовити успіх фахівця у певній професії, наприклад, такий вид спрямованості буде дуже корисним для лікаря, який повинен навчитися сумніватися у діагнозах.

Теорія очікувань перетворена у теорії «очікуваної цінності» (Ескалон, Аткинсон, Фестінгер) та теорії інструментальності (Victor H. Vroom and Kenneth R. MacCrimmon, 1968). Автори стверджують, що за необхідності вибору між декількома альтернативними діями перевага надається тій, яка є найбільш привабливою в аспекті її досягнення, а отже, досяжність стає критерієм реалістичності домагань особистості. У визначенні В. Врума очікування визначається як оцінка особистістю імовірності певної події. До уваги беруться взаємозв'язки: затрат зусиль і результатів; результатів і винагород, а також передбачувана цінність (суб'єктивна валентність) очікуваної винагороди або заохочення (Victor H. Vroom and Kenneth R. MacCrimmon, 1968).

Отже, у формуванні професійних очікувань провідної ролі набувають здатність психіки усвідомлювати образи майбутньої професійної діяльності; прогнозувати її результати через процеси антиципації; реконструювання образу в напрямі підвищення рівня його адекватності предмету очікування.

Усвідомлення концепції роботи із професійними домаганнями майбутніх психологів в аспекті формування їхньої адекватності дозволяє спрямувати зусилля на визначення способів досягнення означеної мети.

Передусім зауважуємо на способах впливу на *мотивацію професійного самовиявлення*, що розглядається як рушійна сила професійних домагань, зокрема у виборі змісту професійної реалізації.

На перетворення мотивів вибору професії психолога багато в чому впливає зміна образу й ритму життя першокурсника порівняно із життєдіяльністю старшокласника. Образ професійної діяльності першокурсника є неструктурованим і багато в чому нереалістичним, а отже, на 1 курсі відбувається криза очікувань (конфлікт очікувань абітурієнта із реальністю буденного життя першокурсника). За результатами дослідження Г. Дьяконова, майбутні психологи переживають у процесі професійної підготовки ще мінімум дві кризи: *кризи самовизначення* – на 3 курсі, коли студент активно долучається до вивчення профільних дисциплін і починає ставити собі питання щодо правильності вибору професії; *кризи працевлаштування* – на 4 курсі, пов'язаної із пошуком першого місця роботи за фахом. Остання криза може латентно перейти у *кризу професійної адаптації* вже після закінчення ЗВО, яка стосується процесів працевлаштування за спеціальністю, перекваліфікації або відмови від набутої професії (Дьяконов, 2012: 42). Можемо зазначити, що всі ці кризи пов'язані між собою і стосуються входження особистості у нову діяльність за нових умов, тобто того, що у психології називають виходом із зони комфорту. Майбутні психологи більш гостро переживають означені процеси, оскільки внаслідок фахової обізнаності розуміють їх причини та можуть спрогнозувати наслідки.

Для позитивного виходу із цих кризових станів слід спрямовувати студентів на роботу із власними життєвими та професійними домаганнями, приведення їх у відповідність до умов об'єктивної реальності суспільства, ринку праці, умов життя тощо.

Так, корисним визначаємо *рефлексивне опитування* студентів щодо мотивів вибору професії на 1 та 3 курсах – з метою оцінки змін в усвідомленні бажаності професійного самовиявлення.

Для отримання об'єктивної інформації про можливості професійної реалізації набуває ефективності спрямування студентів до інформаційного *веб-квесту*, завданням якого визначається напрацювання й аналіз інформації зі світових веб-ресурсів щодо професійної діяльності психологів у організаціях різного типу. Така діяльність дає можливість усвідомлювати світові перспективи професійного самовиявлення психологів, ознайомитися з інноваційними формами роботи у цій галузі, звернути увагу на критерії популярності психологічної практики у різних країнах. Зокрема, варто звернути увагу на ті види діяльності психолога, які в Україні ще не набули визнання, однак у країнах Заходу та США є досить популярними, а отже, потенційно можуть розглядатися як перспективні для розвитку психологічної галузі, зокрема: надання психологічної допомоги та забезпечення психічного здоров'я (mental health); дистанційна психологічна підтримка у кризових ситуаціях і під час пандемії; психологічні потенціали інтернет-тренінгів; взаємодія психологів із державними інститутами забезпечення правопорядку та закону; профайлінг-допомога бізнесам і робота на поліграфі та ін.

Для спрямування уваги майбутніх психологів до проблеми відповідності нормативам у професії варто сфокусувати увагу на *ознайомленні зі змістом найважливіших документів, що регулюють діяльність психолога*, таких як Європейська соціальна хартія, Положення про психологічну службу системи освіти України, Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів від 19 жовтня 2001 р., Про затвердження Типового положення про центри практичної психології і соціальної

роботи (наказ від 15 серпня 2000 р. № 386) та ін. Зміст означених документів дозволяє майбутнім психологам орієнтуватися у законодавчій і нормативно-правовій системі, що представляє питання соціальної взаємодії у суспільстві, уявляти рівень і зміст професійної відповідальності.

Приведення професійних домагань майбутніх психологів до рівня оптимальної реалістичності дозволяє здійснити *порівняльний аналіз змісту вакансій і резюме за профілем*, розміщених на популярних ресурсах. На увагу заслуговує саме порівняння вимог, представлених у вакансіях із запитом претендентів (їх можна розглядати як домагання), а також кількість оновлення резюме, із чого можемо зробити висновок про зниження домагань претендента та часу, витраченого на пошук місця роботи.

Висновки. Аналіз наукових джерел спричинив розуміння поняття «професійні домагання» як перетворення особливого виду «життєвих домагань», які корелюють за змістом із поняттями «очікування» та «сподівання». Адекватність (реалістичність, об'єктивність) професійних домагань особистості пов'язана з усвідомленням людиною об'єктивного змісту суспільних норм і санкцій за їх порушення, що впливає на своєрідну систему її сподівань, прогнозів щодо певної професійної перспективи.

Аналіз суспільних очікувань щодо образу психолога дозволив виокремити такі характеристики фахівця означеного профілю: аналітичність, розсудливість, проникливість; соціабельність, здатність експериментувати (йти на ризик); здатність до формування й управління групою; люб'язність, тактовність, хорошу пам'ять на імена та зовнішність; обов'язковість, відповідальність, добросовісність; стресостійкість.

Визначено способи формування адекватних професійних домагань майбутніх психологів, зокрема вплив на мотивацію професійного самовиявлення через застосування рефлексивного опитування; отримання об'єктивної інформації про можливості професійної реалізації через застосування технології веб-квесту; усвідомлення нормативних вимог до професії психолога через ознайомлення зі змістом найважливіших документів, що регулюють його діяльність; досягнення оптимальної реалістичності професійних домагань майбутніх психологів шляхом порівняльного аналізу змісту вакансій і резюме за профілем.

Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо в аналізі ефективності реалізації представлених способів формування реалістичних професійних домагань майбутніх психологів у межах їх навчання за освітнім рівнем «бакалавр».

Список використаних джерел:

1. Гарфінкел Г. Дослідження з етнометодології. 2005. 340 с.
2. Дьяконов Г. Психологічні особливості професійної мотивації майбутніх психологів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2012. Вип. 106. С. 39–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_106_8.
3. Життєві домагання особистості : монографія / за ред. Титаренко Т.М. 2007. Київ : Педагогічна думка. 456 с.
4. Крюкова Т.Л. Возрастные и кросскультурные различия в стратегиях совладающего поведения. *Психологический журнал*. 2005. Т. 26. № 2. С. 5–15.
5. Мисима Ю. Жажда любви. *Шум прибоа*. 2002. С. 159–378.
6. Нуркова В.В., Митина О.В., Янченко Е.В. Автобиографическая память: сгущения в субъективной картине прошлого. *Психологический журнал*. 2005. Т. 26. № 2.
7. Попович І.С. Соціальні очікування особистості як процес психічної регуляції поведінки. *Психологічні перспективи*. 2016. Вип. 27. С. 184–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppst_2016_27_18.
8. Радзівіл К.П. Професійні очікування майбутніх психологів у навчальному процесі. *Актуальні проблеми психології*. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v6/i9/43.pdf>
9. Тышковский А.В. Социально-психологические основы формирования и реализации ожиданий в профессиональном выборе и карьере : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.05. Москва, 1999. 481 с.
10. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. 2005. 607 с.
11. Шибатуни Т. Социальная психология. 2002. 544 с.
12. Victor H. Vroom and Kenneth R. MacCrimmon. Toward a Stochastic Model of Managerial Careers. *Administrative Science Quarterly*. 1968. Vol. 13. № 1. P. 26–46.
13. Długosz P. Aspiracje życiowe młodzieży pogranicza. 2011. Kraków: Impuls. 186 s.

References:

1. Harfinkel H. (2005). Doslidzhennia z etnometodolohii [Research in ethnomethodology]. 340 p. [in Ukrainian].
2. Diakonov H. (2012). Psykholohichni osoblyvosti profesiinoi motyvatsii maibutnikh psykholohiv [Psychological features of professional motivation of future psychologists]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seriiia "Pedahohichni nauky"*. Vyp. 106. P. 39–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2012_106_8 [in Ukrainian].
3. Zhyttievi domahannia osobystosti (2007). [Life claims of the individual]. Monohrafiia / za red. Tytarenko T.M. Kyiv. Pedahohichna dumka. 456 p. [in Ukrainian].
4. Kriukova T.L. (2005). Vozrastnye i krosskulturnye razlichiiia v strategiiakh sovladaiushchego povedeniia [Age and cross-cultural differences in coping strategies]. *Psikhologicheskii zhurnal*. Vol. 26. № 2. P. 5–15 [in Russian].
5. Misima Iu. (2002). Zhazhda liubvi [Thirst for love]. *Shum priboia*. P. 159–378 [in Russian].
6. Nurkova V.V., Mitina O.V., Ianchenko E.V. (2005). Avtobiograficheskaia pamiat: sgushcheniia v subektivnoi kartine prishlogo [Autobiographical memory: condensations in the subjective picture of the newcomer] *Psikhologicheskii zhurnal*. Vol. 26. № 2 [in Russian].

7. Popovych I.S. (2016). Sotsialni ochikuvannia osobystosti yak protses psykhičnoi rehuliatcii povedinky [Social expectations of the individual as a process of mental regulation of behavior]. *Psykholohichni perspektyvy*. Vol. 27. P. 184–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppst_2016_27_18 [in Ukrainian].
8. Radzivil K.P. Profesiini ochikuvannia maibutnikh psykholohiv u navchalnomu protsesi [Professional expectations of future psychologists in the educational process]. *Aktualni problemy psykholohii*. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v6/i9/43.pdf> [in Ukrainian].
9. Tyshkovskii A.V. (1999). Sotsialno-psikhologicheskie osnovy formirovaniia i realizatsii ozhidanii v professionalnom vybore i karere [Socio-psychological foundations for the formation and implementation of expectations in professional choice and career]. Diss Doctor of Psychological Sciences. Moscow. 481 p. [in Russian].
10. Khell L., Zigler D. (2005). Teorii lichnosti [Personality theories]. 607 p. [in Russian].
11. Shibatuni T. (2002). Sotsialnaia psikhologiya [Social Psychology]. 544 p. [in Russian].
12. Vroom, Victor H., MacCrimmon, Kenneth R. (1968). Toward a Stochastic Model of Managerial Careers. *Administrative Science Quarterly*, issue 13, No. 1 (Jun., 1968), pp. 26-46 [in United States].
13. Długosz P. (2011). Aspiracje życiowe młodzieży pogranicza [Life aspirations of borderland youth]. 186 p. [in Poland].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.8>

УСПІХ У ВИЩІЙ ОСВІТІ США (РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ)

Олена Козьменко

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та професійної комунікації,
докторант кафедри педагогіки*

*Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(Северодонецьк, Луганська область, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-7063-2324*

Анотація. У статті запропоновано ретроспективний аналіз визначення успіху в системі суспільних відносин і вищої освіти Сполучених Штатів Америки. Ця держава вже декілька десятиліть поспіль демонструє високий рівень показників вищої освіти, що свідчить про її ефективність. Але, на думку американських освітян, певні недоліки системи перешкоджають успіху студентів. Історичний розвиток США демонструє різне ставлення суспільства до цього конструкту й, відповідно, до його визначення стосовно підготовки здобувачів американських коледжів та університетів. Надається аналіз наукових пошуків американських авторів, зокрема зазначається значущість роботи «Етика успіху, освіта й американська мрія», яка спрямована на висвітлення особливостей етики успіху в різні періоди США. На думку авторів, чотири різні типи ставлення до успіху, а саме етика характеру, етика сили розуму, етика особистості та етика служіння, починаючи з моменту створення країни, вплинули на процес формування культури та освіти цієї держави. Виховання ціннісних орієнтацій молоді відбувалося в той час під впливом багатьох чинників. Науковий підхід до визначення успіху представлено в дослідженнях освітян наприкінці ХХ століття. Загальною тенденцією цього періоду стає впровадження комплексного підходу до вивчення успіху у вищій освіті, тому що розробки в межах відокремлених наукових шкіл надають лише окремі відомості про успіх у сфері освіти, зокрема інтерес викликає поняття «очікування успіху» як чинник підвищення ефективності навчання. Поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів, які мають вплив на досягнення успіху, стає продуктивним методом вивчення цієї теми. Теорія Р. Муса щодо розробки соціально-екологічної моделі оцінки роботи закладів вищої освіти пропонує новий погляд на взаємодію цих факторів. Дослідження К. Арнольд (США) доводять значущість використання методу лонгітюдних досліджень у визначенні рівнів досягнення успіху. Теоретичні знання й досвід педагогічної спільноти США становлять практичний інтерес для української системи вищої освіти.

Ключові слова: американська мрія, етика успіху, американська вища освіта, визначення успіху, очікування успіху, комплексний підхід.

SUCCESS IN US HIGHER EDUCATION (RETROSPECTIVE ANALYSIS)

Olena Kozmenko

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Foreign Languages and Professional Communication Department,
Doctoral Student at the Department of Pedagogy
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Sievierodonetsk, Luhansk region, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-7063-2324*

Abstract. The retrospective analysis of the definition of success in the system of higher education in the United States of America is given in this article. This state has been demonstrating a high level of higher education for many decades for